

Stěhování národů a raný středověk

ÚLOHA 1: Nájedzy “barbarů” přinesly v roce 476 pád Západořímské říše. S pomocí učiva o úpadku a konci Západořímské říše posuďte, do jaké míry byly germánské kmeny útočící na římské území barbarské. Dokážete si vzpomenout na nějaký předcházející konflikt Říma s Germány?

1. Stěhování národů

V období raného středověku se setkáváme se **dvěma** vlnami nájezdů na Evropu.

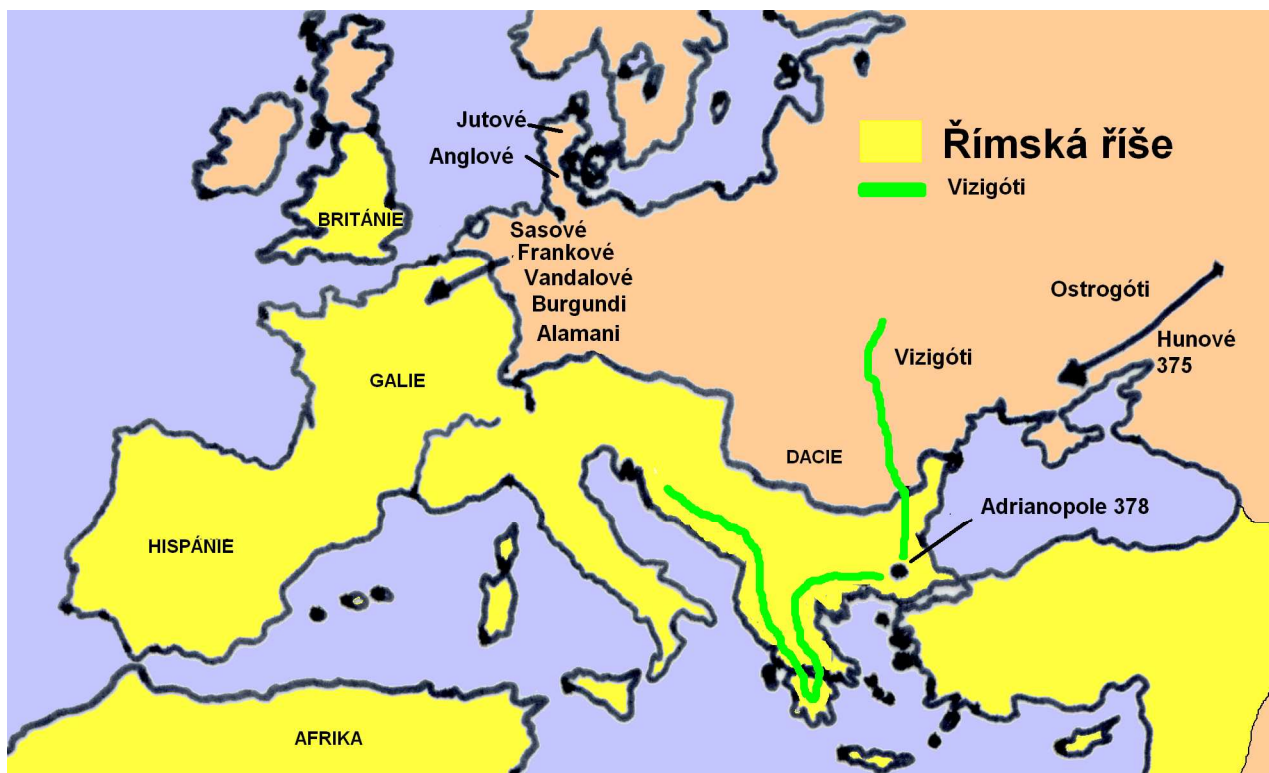
- čtvrté a páté století – nájezdy “barbarů” – zejména **germánských kmenů**
- osmé a deváté století – nájezdy **Muslimů, Vikingů a Maďarů**

Nájezdy barbarů

Barbarské kmeny po více než jedno století před konečným pádem Západořímské říše jak napadaly, tak v římském vojsku bránily římskou říši. Mnoho germánských kmenových náčelníků dosáhlo vysokých hodností v římské armádě (například Vandalský generál Stilicho porazil v římských službách roku 406 n.l. Vizigóty vedené Alarichem při jejich pochodu Řeckem.)

Proces integrace germánských kmenů byl navíc uspišen nájezdy **Hunů** – bojovných kočovníků mongolského původu ze střední Asie – na hranice římské říše před koncem čtvrtého století n.l..

ÚLOHA 2: Prostudujte si mapu a zjistěte, kde sídlily germánské kmeny před začátkem stěhování národů. Které z nich byly pro Řím největším potenciálním nebezpečím? Který směr útoku byl nejpravděpodobnější?

ÚLOHA 3: Projděte si poznámky o stěhování národů a označte na mapě hlavní trasy nájzdů germánských kmenů a Hunů.

a. Vizigóti

- 375 n.l. jim bylo císařem Valensem umožněno usídlení na římském území kvůli tlaku postupujících Hunů
- 378 n.l. povstali proti Římu, špatným podmínkám a problémům se zásobováním
- **378 bitva u Adrianopole** porazili Římany a pak pod vedením krále **Alaricha** pokračovali dál přes Řecko do Itálie
- **410 vyplenili Řím**
- Přesunuli se do Španělska a tam založili své království
- **711 Království Vizigótů zničeno muslimskými nájzdami**

b. Vandalové

- Nejspíše největší germánský kmen (kolem 100 000 lidí, 20 000 bojovníků)
- **406** překročili Rýn a pustošili Galii a Hispánii
- 416 pod tlakem Vizigótů přinuceni ustoupit do severní Afriky
- Náčelník **Geiserich** založil království v severní Africe
- **455 vyplenili Řím**
- **533 království Vandalů zničeno Byzantským vojskem císaře Justiniána**, pod vedením **Belisaria**

ÚLOHA 4: Odpovídá dnešní chápání slova vandalismus chování a postupu kmene Vandalů?

c. Ostrogóti

- **489** vstoupili do Itálie a založili tam své království
- král **Theodorich** přijal římské tradice a životní styl
- oženil se se sestrou franského krále Chlodvíka
- 540 většina království dobytá vojsky **císaře Justiniána**, pod vedením **Belisaria**

d. Frankové

- Rozšířili svá území přes hranici Galie
- **486 bitva u Soissons** – Frankové porazili posledního římského provinciála
- Vůdce Franků **Chlodvík** přijal křesťanství – římskou, ne Ariánskou verzi na rozdíl od ostatních germánských kmenů. Tento fakt nabyl na důležitosti později.

e. Anglové, Sasové a Jutové

- Přeplovli se do **Anglie**, kam byli pozváni na pomoc bránit zem před nájzdy Piktů po stažení římské armády
    - **Sasové** se usadili na jihu (Essex, Sussex, Wessex)
    - **Jutové** se usadili v Kentu
    - **Anglové** se usadili ve Východní Anglii a Northumbrii
- } sedm Anglo-saských království

f. Burgundi

- ze středního Německa se přesunuli na východ Francie
- **Ovládnuti Franky po 534**

g. Langobardi

- **569** zaútočili a ovládli Itálii, usadili se v severní Itálii - **Lombardii**

A co Hunové:

- Pořádali nájzdy na Evropu z Attilova tábora v dnešním Maďarsku
- **451 bitva na Katalaunských polích**, společná římská, Vizigótská a Franská armáda porazila Huny
- **453 Attila zemřel** – konec hunského nebezpečí

A co Římané:

476 poslední západořímský císař – Romulus Augustus – byl sesazen **Odoakerem**, náčelníkem malého kmene Skirů

ÚLOHA 5: Znamená sesazení Romula Augusta konec Římské říše? Co z římského životního stylu a kultury přijali nájzdníci za své? Byli ti opravdu barbaři?

Raný středověk – ‘Doba temná’ (476 – 1000)

ÚLOHA 6: Proč si myslíte, že toto období nazýváme dobou temna? Bylo toto období opravdu tak temné? Odehrálo se v průběhu těchto století něco pozitivního? Existovala nějaká návaznost na dobu římskou? Uvažujte o způsobu vlády, životním stylu, kultuře, náboženství, vzdělanosti.

Ve srovnání s Byzantskou a Arabskou říší byla západní Evropa skutečně zaostalá – temná.

(lidé žijící na západě) “jsou urostlí, mají tvrdou náturu, hrubé mravy a mdlou inteligenci... ti, co žijí nejdále na sever jsou obzvlášť hloupí, hrubí a krutí.”

Arabský zeměpisec desátého století

“Minimální soběstačnost v zemědělství šla ruku v ruce s vládou válečné sekery.”

Lerner, Meacham, Burns, Western Civilizations, W.W. Norton & Company Ltd., 1993, str. 263

Byzantská říše

ÚLOHA 7: Co zajímavého a důležitého doposud víme o Východořímské (Byzantské) říši?

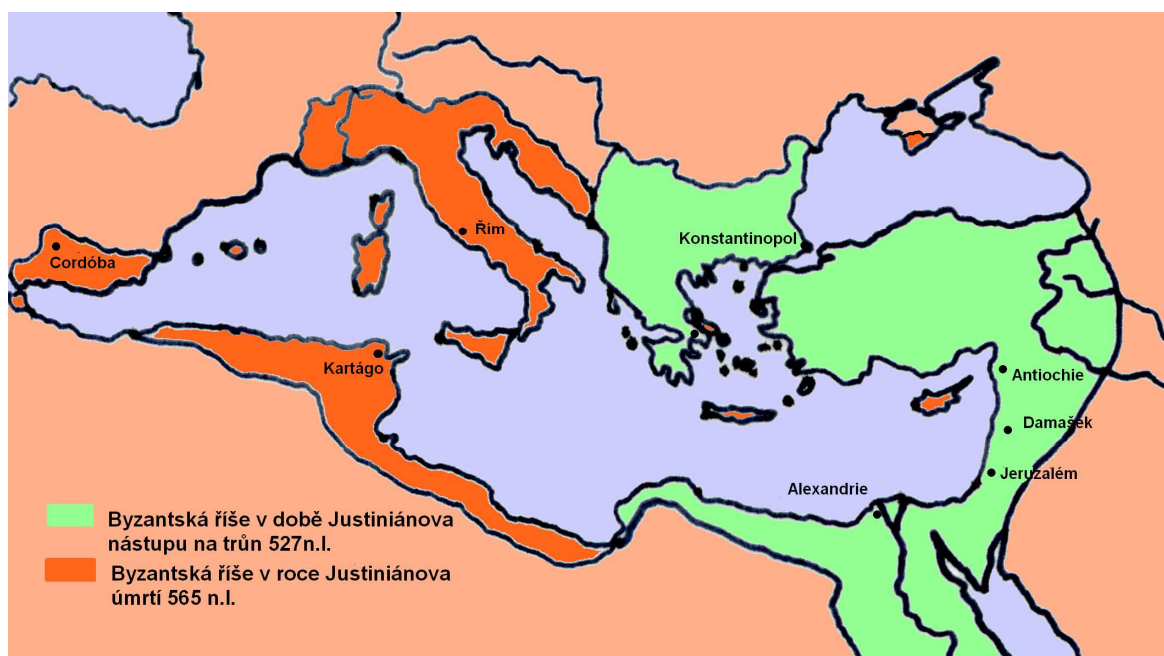
Východní císaři dokázali vzdorovat postupujícím germánským kmenům, anebo alespoň odklonit směr jejich útoku. Byzanc byla konsolidovanější, jednotnější a navíc se její vládcí pokusili dobýt na Germánech ztracená území západu.

Justinián (527-565)

Jeho hlavním cílem bylo znovudobytí západní částí Římského impéria a znovusjednocení říše pod svou vládou.

ÚLOHA 8:

Byzantská vojska pod vedením generála **Belisaria** byla úspěšná proti ... prostuduj si mapu a doplň předcházející větu.

Svůj cíl se Justiniánovi nepodařilo uskutečnit. Musel své armády odvolat a poslat do bojů proti Slovanům a Peršanům.

Justiniánova vláda stojí za povšimnutí nejenom kvůli jeho expanzi, ale také kvůli dvěma důležitým milníkům pro světové kulturní dědictví.

- **Corpus Juris Civilis** (soubor občanského práva) – soupis římského práva s ukázkovými příklady řešení soudních sporů, tyto spisy sloužily jako učebnice práva po další století.
- **Chrám boží moudrosti (Hagia Sophia)** – Konstantinopol, nejúžasnější stavba své doby. Postavena ve tvaru kříže, kupole má 40 metrů v průměru. Loď je 40 metrů vysoká.

Způsob vlády

- **Absolutní monarchie**, vládne král s pomocí úřednického aparátu
  - **Konstantinopolský patriarcha** (vede církev) podřízen císaři.
  - Úřední jazyk – **Řečtina**
  - Konstantinopol byla nejdůležitějším obchodním centrem Evropy
  - Středisko misijní aktivity, šíření křesťanství - Bulhaři, Velká Morava, Rusko
  - **Ikonoklasmus** (obrazoborectví) – hnutí v církvi 8. a 9. století, ničí zobrazení Boha, Krista, malby, sochy, tak aby se lidé neklaněli sochám, ale pravému Bohu.
- } **cézaropapismus**

Pod tlakem nájezdníků:

- Dokázali zastavit nástup Peršanů.
- 640-717 útoky Arabů, i na Konstantinopol
- 717-1071 období rozkvětu
- 1071 bitva u **Manzikertu**, **Seldžudští Turci** porazili Byzantskou armádu, počátek úpadku, Křížové výpravy
- 1204-1261 Latinské (Křižácké) císařství v Konstantinopoli
- **1453 Turci vedení Mehmedem II. dobyli Konstantinopol**

Francká říše

ÚLOHA 9: Kterou část Římské říše obsadili Frankové? Existuje nějaká spojitost mezi Římskou a Franckou říší?

486 bitva u **Soissons**, Frankové porazili posledního římského provinciála

Chlodvík, Francký král přijal křesťanství – **Římskou** ne **Ariánskou** formu – díky svému sňatku s **Klotildou**

ÚLOHA 10: Proč se ukázal tento fakt přijetí římské formy křesťanství tak zásadním pro budoucnost Francké říše? Jakou výhodu nad ostatními germánskými královstvími to Frankům přineslo?

Královská dynastie **Merovejců** naneštěstí dodržovala starý zvyk, že panovník při své smrti dělí území svého království mezi své syny. To vedlo k neustálým sporům, válkám mezi dědici a chaosu. Obvykle jeden ze synů porazil své bratry, s velkým nasazením sjednotil říši, kterou pak opět na smrtelném loži rozdělil mezi své syny.

Postupem času faktická moc přešla z rukou králů na jejich **majordomy**, kteří spravovali království namísto slabých **Merovejských** panovníků. Jeden z nich **Pipin z Heristalu** sjednotil francké území a dal vzniknout dynastii majordomů. Bylo jen otázkou času, kdy kompletně převezmou celé království. Jeho následovníky byli:

Karel Martel – 732 bitva u Poitiers (Toursu) porazil **Araby** a zastavil jejich postup do Evropy.

Pipin Krátký – 751 sesadil posledního Merovejského krále a sám se s pomocí papeže stal franckým králem – prvním králem nové dynastie Karlovců

Karel Veliký (768-814), Carolus Magnus

ÚLOHA 11: Z jakých důvodů dávají lidé nějakému panovníkovi přízvisko – veliký? Vzpomenete si na nějaké další panovníky s tímto přízviskem?

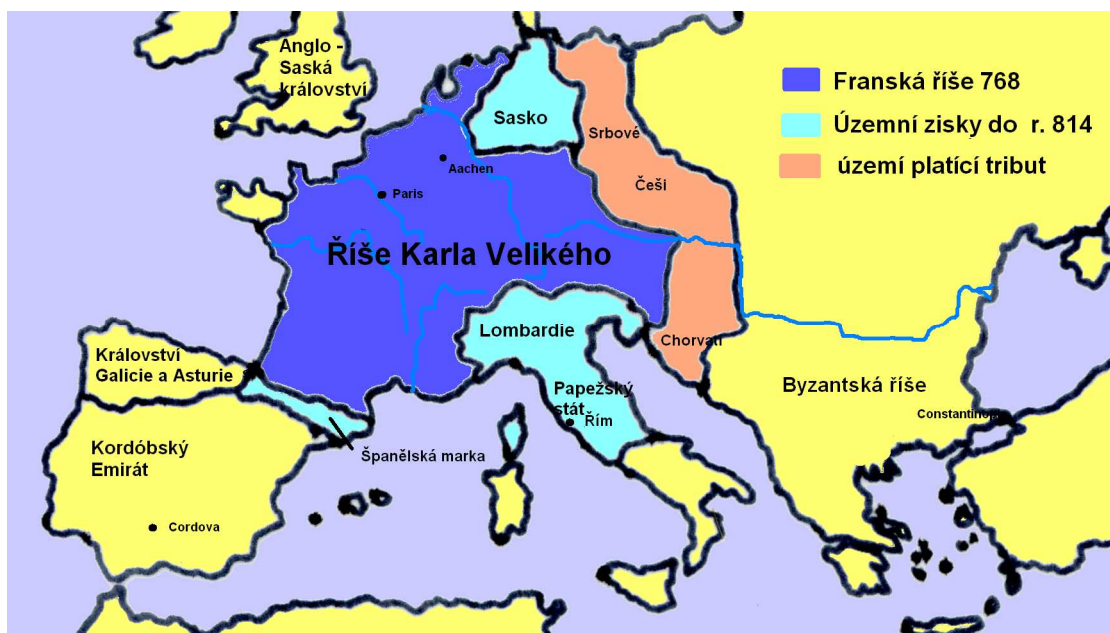
Za Karla velkého dosáhla Francká říše největšího rozmachu.

1. Expanze:

- **Lombardie** – 774 korunován králem
- **Španělská marka** – Píseň o Rollandovi
- **Sasko** – Sasové kladli odhodlaný odpor, 30 let bojů, tvrdé metody vůči Sasům, přesídlování, výběr křest nebo smrt
- **Slovanská území** – přinuceni platit poplatek za mír – **Tributum Pacis**
- **Avaři** – 791-794 poraženi, konec jejich nájezdů na Evropu

ÚLOHA 12: Ovlivnila francká expanze nějak vývoj na našem území?

ÚLOHA 13: Prostudujte si následující mapu. Vždy bývá snažší nová, velká území dobýt, než je poté být schopný spravovat. Jak byste spravovali tak velkou říši? Jak byste poradili Karlovi, aby území udržel pod svou kontrolou?

- Musel hodně cestovat – strávil většinu života v sedle
- Rozdělil říši na hrabství (Francie), vévodství (Německo) a marky (pohraniční území) – základ **Feudalismu**
- Postavil nové hlavní město – **Aachen**
- Udržoval dobré vztahy s papežem
- **800 vrchol moci** – na Boží hod vánoční v Římě korunován papežem na **císaře** = obnova západního císařství

ÚLOHA 14: Jaké byly další silné říše kolem roku 800? Podívejte se do atlasu.

Karolínská renaissance:

Karel a jeho poradci si uvědomili význam vzdělanosti pro správu říše. Zakládali proto nové školy a podporovali šíření vzdělanosti.

- Zavedli nový styl písma – **Karolínskou minuskulu** (malá písmena, používali Latinská velká písmena, ale potřebovali nový jednoduchý styl psacího písma – předchůdce našeho písma.)
- Důležité osobnosti: Alkuin z Yorku (školy, písmo), Einhardt (Karlův životopis)

ÚLOHA 15: Jak rozumíte termínu renaissance? Můžeme jej použít pro období Karla Velikého?

Ludvík Pobožný (814-840)

Syn Karla Velikého měl nezáviděníhodnou úlohu vládnout po skvělém období vlády svého otce. Navíc se prohloubilo nebezpečí nájezdů Vikingů a Maďarů. Není proto divu, že ve srovnání s vládou Karla se Ludvíkova vláda zdá hodně neúspěšná.

843 Verdunská smlouva – Ludvíkovi synové se rozhodli rozdělit si říši mezi sebe:

- západ pod **Karlem Holým** – budoucí **Francie**
- střed pod **Lotharem** – titul císaře, tato část byla zanedlouho rozdělena mezi západ a východ
- východ pod **Ludvíkem Němcem** – budoucí **Svatá říše římská**

Druhá vlna nájzdů

Osmé a deváté století bylo obdobím dalších nájzdů, tentokrát Arabských, Vikingských a Maďarských.

Arabská invaze

Arabské říši je věnována celá kapitola (pracovní listy), proto zde uvádíme jen zvrubný přehled hlavních událostí.

- **711** Muslimové překročili Gibraltar a začali okupaci Španělska – vyvrátili Království Vizigótů.
- 718 Arabská vojska zastavena a poražena byzantským císařem Lvem III. v bitvě u Konstantinopole. Toto vítězství zastavilo postup Arabů, navíc Byzantské vojsko znovu dobylo Malou Asii
- **732 bitva u Poitiers**, Karel Martel zastavil postup Muslimů do Evropy
- Deváté století – Muslimové okupují **Sicílii** (827), **Sardínii** (827), jižní **Itálii** (840), **Korsiku** (850) a plní Itálii
- Sicílie a jižní Itálie byla znovudobyta na Muslimech až v jedenáctém století Normany (Vikingy)

Vikingské nájzdy

ÚLOHA 16: Brainstorming. Co víte o Vikinzích a jejich nájzdech/objevech? Jak probíhal typický vikingský nájzd? Jaký typ lodí používali? Jaká byla výhoda těchto lodí? Proč bylo prakticky nemožné zajistit účinnou obranu proti Vikingům?

Vikingové postupovali třemi směry. Také Vikingy dělíme do tří skupin podle jejich původu – Dánské, Norské a Švédské. Tyto moderní státy ale v té době neexistovaly.

Dánské nájzdy:

- Hlavní cíle nájzdů: Anglie a Severní Francie (Normandie)
- Po několika desetiletích nájzdů se rozhodli usadit v Anglii (**Danelaw**) a **Normandii** (**911 Rollo** dostal Normandii v léno od Francouzského Krále)
- Jejich nájzdy pokračovaly do Španělska, Gibraltaru a jižní Francie

Norské nájezdy:

- Napadali Skotsko, Irsko a západní Anglii ze základny, kterou vybudovali na ostrově Man
- Dostali se až na **Island** (870), do **Grónska** (982) a na východní pobřeží Severní Ameriky (**Vinland 1000 – Leif Ericsson**)

Švédská tažení:

- Vydali se na východ a jihovýchod
- Ovládli **Novgorod** – pravděpodobně stáli u vzniku prvního ruského státu – **Kyjevské Rusi**
- Plavili se po ruských řekách až do Černého moře
- Pokusili se napadnout Konstantinopol
- Byli jak obchodníci, tak nájezdníci

Maďarské nájezdy:

Maďaři byli drsní válečníci přicházející z východu- střední Asie, podobně jako Hunové. Na území dnešního Maďarska si udělali svou základnu a odtud pořádali od konce devátého století každoroční pustošivé nájezdy na Evropu. Byli jedním z důvodů pádu Velké Moravy. Utočili na Řím, Kolín nad Rýnem, Čáchy, Paříž.

Maďarské nájezdy byly zastaveny roku **955 v bitvě na Lechu** armádou **Oty I.** (jejíž součástí bylo i české vojsko)

